

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

ДРУГА СЕКЦІЯ

**СПРАВА «ІВАНОВА ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF IVANOVA v. UKRAINE)**

(Заява № 74104/01)

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

13 вересня 2005 року

ОСТАТОЧНЕ
13.12.2005

Це рішення стане остаточним за обставин, викладених у статті 44 § 2 Конвенції. Воно може підлягати редакційним виправленням.

У справі «Іванова проти України»,

Європейський суд з прав людини (Друга секція), засідаючи палатою, до складу якої увійшли:

пан Дж.-П. КОСТА (Mr J-P. COSTA), *голова*,
пан І. КАБРАЛ БАРРЕТО (Mr I. CABRAL BARRETO),
пан К. ЮНГВІРТ (Mr K. JUNGWIERT)
пан В. БУТКЕВИЧ (Mr V. BUTKEVYCH),
пан М. УГРЕХЕЛІДЗЕ (Mr M. UGREKHELIDZE),
пані А. МУЛАРОНІ (Mrs A. MULARONI), *судді*,
та пані С. ДОЛЛЕ (Mrs S. DOLLÉ), *секретар секції*,
після обговорення у нарадчій кімнаті 25 серпня 2005 року,
виносить таке рішення, яке було прийняте в той день:

ПРОЦЕДУРА

1. Справа порушена проти України за заявою № 74104/01), поданою до Суду відповідно до статті 34 Конвенції про захист прав і основних свобод людини («Конвенція»), громадянкою України, пані Івановою Нінель Андріївною («Заявниця»), 22 березня 2001 р.

2. Заявницю представляв пан Ю. Зайцев - юрист, що практикує у м. Києві. Уряд України («Уряд») був представлений його Уповноваженими пані Валерією Лутковською і пані Зоряною Бортновською.

3. 15 червня 2004 р. Суд визнав справу частково неприйнятною і вирішив комунікувати Уряду скаргу заявниці згідно п. 1 ст. 6 Конвенції і ст. 1 Протоколу № 1 щодо оскарження остаточного і обов'язкового до виконання рішення суду в порядку нагляду. На підставі положень п. 3 ст. 29 Конвенції Суд вирішив розглядати питання щодо прийнятності та суті заяви одночасно.

ФАКТИ

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

4. Заявниця 1930 року народження, мешкає у м. Києві.

5. У грудні 1998 року заявниця розпочала судовий процес проти пана С. (її сусіда) посилаючись на те, що він незаконно заволодів коридором (розміром приблизно 4 квадратних метри) у їх спільному будинку та перепланував його.

6. 28 грудня 1998 року Подільський районний суд м. Києва (далі – «районний суд») задовольнив позов заявниці. Їй було присуджено право власності на спірний коридор і зобов'язано пана С. відновити первісний проектний дизайн коридору.

7. 17 травня 1999 року районний суд, за клопотанням заявниці, скасував своє рішення від 28 грудня 1998 року у зв'язку з нововиявленими обставинами (а саме, у зв'язку з тим, що спільний будинок має історичну цінність) і поновив провадження у справі.

8. 19 серпня 1999 року районний суд задовольнив позов заявниці, визнавши коридор, про який йдеться, власністю заявниці і зобов'язав пана С. усунути несанкціоновані зміни у проекті коридору. Апеляцію на рішення суду подано не було і воно набуло статусу остаточного через десять днів, 29 серпня 1999 року.

9. Виконавче провадження розпочато у жовтні 1999 року.

10. 8 лютого 2001 року, у той час коли виконавче провадження тривало, заступник голови Верховного Суду подав протест в порядку нагляду (*an extraordinary appeal*) на судові рішення від 19 серпня 1999 року, ґрунтуючись на тому, що суд першої інстанції допустив помилку в оцінці доказів і у застосуванні права.

11. Протест було розглянуто 26 лютого 2001 року президією Київського міського суду. Погоджуючись з аргументацією, висунутою заступником голови Верховного Суду, Президія скасувала судові рішення від 19 серпня 1999 року і передала справу на новий розгляд.

12. 3 липня 2002 року районний суд відхилив позовну заяву заявниці у зв'язку з тим, що заявниця не сплатила у повному об'ємі державне мито при поданні позову. Заявниця не оскаржувала це рішення суду повторно.

II. ВІДПОВІДНЕ ВНУТРІШНЄ ЗАКОНОДАВСТВО

13. Відповідні частини Цивільного процесуального Кодексу, чинного на той час, і Закон України «Про внесення змін до Цивільного процесуального Кодексу» від 21 червня 2001 року наведені у рішенні суду від 9 листопада 2004 року у справі «Світлана Науменко проти України» (№ 41984/98, пп. 65- 66).

ПРАВО

I. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ П. 1 СТ. 6 КОНВЕНЦІЇ

14. Заявниця скаржилась, що рішення судів були несправедливими. Зокрема, вона скаржилась, що її право на справедливий розгляд було порушено у зв'язку із скасуванням остаточного і обов'язкового рішення суду, винесеного на її користь. Вона посилається на п. 1 ст. 6 Конвенції, яка у відповідній частині передбачає таке:

«Кожен при вирішенні питання щодо його цивільних прав та обов'язків або при встановленні обґрунтованості будь-якого кримінального обвинувачення, висунутого проти нього, має право на справедливий і відкритий розгляд упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом »

15. Уряд вніс заперечення проти цих аргументів.

А. Прийнятність

16. Суд зазначає, що ця скарга не є явно необґрунтованою у сенсі п. 3 ст. 35 Конвенції. Суд також зазначає, що вона не є неприйнятною з будь-якої іншої підстави. Виходячи з цього, заява має бути визнана прийнятною.

В. Щодо суті

1. Аргументи сторін

17. Уряд зазначив, що у цій справі протест було подано заступником голови Верховного Суду і справу було розглянуто в порядку нагляду президією Київського міського суду. Тому, відповідно до позиції Уряду, забезпечено ефективний захист від необ'єктивності і упередженості. Далі стверджується, що перегляд справи в порядку нагляду було безпосередньо врегульовано Цивільним процесуальним кодексом. Він містив гарантії забезпечення справедливого розгляду; він застосовувався громадянами України для захисту їх прав і мав на меті виправлення судових помилок. У цій справі цю процедуру було застосовано для виправлення очевидно помилкової оцінки фактів і тлумачення національного права судом першої інстанції.

18. Уряд наголосив, що ця справа відрізняється від справи *Brumărescu v. Romania* ([GC], № 28342/95, ECHR 1999-VII), оскільки рішення від 26 лютого 2001 року не закінчило провадження у справі; натомість, Київський обласний суд, скасував рішення районного суду, передавши справу на новий розгляд по суті.

19. Заявниця не погодилась, стверджуючи що, скасуванням остаточного і обов'язкового судового рішення, винесеного на її користь, Київський міський суд порушив принцип правової певності і її право на справедливий судовий розгляд.

2. Оцінка Суду

20. Щодо аргументів Уряду стосовно того, що наглядова інстанція не винесла остаточного рішення у справі, Суд зазначає що скарга заявниці відповідно до п. 1 ст. 6 стосується скасування попереднього остаточного рішення на її користь. Відповідно, питанням полягає у

тому, чи є провадження, що дозволяє скасування остаточного рішення сумісним зі статтею 6 і, зокрема, чи було у зв'язку з цим порушено принцип правової певності (див. справу *«Волкова проти Росії»*, № 48758/99, п. 32, рішення від 5 квітня 2005 року).

21. Суд встановив що факт того, що справу заявниці було направлено на повторний розгляд відповідно до рішення суду наглядової інстанції, у будь-якому випадку не можна вважати таким, що має значення для питання дотримання державою принципу правової певності.

22. Суд вважає, що ця справа схожа до справи *«Рябих проти Росії»* (№ 52854/99, ECHR 2003-IX), де сказано, що застосування процедури перегляду в порядку нагляду, без обмеження в часі, державною посадовою особою, яка не є стороною у процесі, з метою скасування остаточного обов'язкового рішення суду порушує принцип правової певності і «право на суд» заявниці, відповідно до п. 1 ст. 6 Конвенції (див. також рішення Суду у справі *«Совтрансавто Холдинг проти України»*, № 48553/99, п. 77, ECHR 2002-VII і вищезазначену справу *Brumărescu*, пп. 61-62).

23. Щодо цієї заяви, Суд зазначає, що у лютому 2001 року заступник голови Верховного Суду подав протест в порядку нагляду на рішення Подільського районного суду міста Києва від 19 серпня 2001 року, яке набуло статусу остаточного і обов'язкового, і щодо якого тривало виконавче провадження. 26 лютого 2001 року це рішення було скасоване президією Київського міського суду, а справу було направлено на новий розгляд до суду першої інстанції. В світлі цих фактичних даних, Суд не знаходить жодних підстав для відступу від своєї попередньої практики, наведеної вище (п. 22).

24. Відповідно, Суд доходить висновку, що мало місце порушення п. 1 ст. 6 щодо скасування остаточного і обов'язкового рішення суду у справі заявниці.

II. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 1 ПРОТОКОЛУ № 1 ДО КОНВЕНЦІЇ

25. Заявниця скаржиться на те, що перегляд її справи в порядку нагляду і скасування судового рішення, винесеного на її користь, порушили ст. 1 Протоколу № 1. Це положення у відповідній частині передбачає:

«Кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений свого майна інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом або загальними принципами міжнародного права.

Проте попередні положення жодним чином не обмежують право держави вводити в дію такі закони, які, на її думку, є необхідними для здійснення контролю за користуванням майном відповідно до загальних інтересів...»

26. Уряд заперечив проти цього аргументу.

А. Прийнятність

27. Суд зазначає, що ця скарга не є явно необґрунтованою в сенсі п. 3 ст. 35 Конвенції. Суд також зазначає, що вона не є неприйнятною з будь-якої іншої підстави. Відповідно, її має бути визнано прийнятною.

В. Щодо суті

1. Чи було майно

28. Сторони дійшли згоди щодо того, що остаточне і обов'язкове рішення суду від 19 серпня 1999 року, винесене на користь заявниці, становить «майно» в сенсі ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції. Суд, у світлі своєї усталеної практики, поділяє цю точку зору.

2. Чи було втручання

29. Уряд погодився, що скасування остаточного і обов'язкового рішення суду, яке було «майном» для заявниці, становило втручання у її право власності на це майно. Проте Уряд зазначив, що втручання не набуло форми «позбавлення» власності, оскільки перегляд справи не змінив частку заявниці у праві власності на будинок, а націоналізація власності заявниці ніколи не мала місце.

30. Заявниця не погодилась з цим аргументом, стверджуючи, що її право на майно було визнано у остаточному судовому рішенні. Скасування цього судового рішення призвело до втрати нею права власності на оспорювану частину будинку на користь пана С.

31. Суд нагадує, що скасування судового рішення після того як воно набуло статусу остаточного і не підлягає оскарженню становитиме втручання у визнане рішенням суду право особи на мирне володіння цим майном (див. справу *Brumărescu*, зазначену вище, п. 74). Далі Суд нагадує, що при визначенні того, чи мало місце позбавлення права власності, необхідно не лише враховувати, чи мало місце офіційне вилучення або примусове відчуження майна, але також дослідити обставини, які призвели до такої ситуації, і розслідувати сутність оскаржуваної події. Оскільки Конвенція покликана гарантувати права, які є «ефективними і доступними на практиці», повинно бути встановлено чи мала місце *de facto* подія вилучення майна (див. *Sporrong and Lönnroth v. Sweden*, рішення від 23 вересня 1982 року, Серія А № 52, п. 63, сс. 24-25). Більше того, примусова передача

власності від однієї особи до іншої може, в залежності від обставин, становити позбавлення власності (див. *James and Others v. the United Kingdom*, рішення від 21 лютого 1986 року, Серія А № 98, п. 38, с. 30).

32. Суд наголошує, що у цій справі рішення суду першої інстанції, яким заявниці присуджено право власності на оспорюваний коридор, набуло статусу остаточного і такого, що не підлягає оскарженню, і тому відповідно до судового рішення державний виконавець відкрив виконавче провадження. Суд зауважує, що наслідком рішення Київського міського суду було позбавлення заявниці вигоди від остаточного судового рішення, винесеного на її користь, зокрема частка заявниці у праві власності на будинок була зменшена до рівня, що існував до початку судового провадження. За цих обставин, Суд вважає, що наслідком рішення Київського міського суду було позбавлення заявниці її власності у сенсі другого речення п. 1 ст. 1 Протоколу № 1 (див. рішення *Brumărescu*, викладене вище, п. 77 і «Трегубенко проти України», № 61333/00, п. 51, від 2 листопада 2004 року).

3. Чи було втручання виправданим

33. Уряд заявив, що втручання відповідало вимогам закону і слугувало суспільним інтересам, тобто забезпечувало належне застосування закону. Уряд зазначив, що справу заявниці не було закрито судом наглядової інстанції, а було повернено до суду першої інстанції для розгляду по суті. Далі Уряд стверджував, що розмір оспорюваної частки будинку був мізерним, і тому втручання не становило надмірного тягаря для заявниці.

34. У відповідь заявниця зазначила, що скасуванням остаточного і обов'язкового судового рішення, винесеного на її користь, Держава не спромоглася досягти «справедливого балансу» між загальними інтересами і її правом власності. Вона вказала, *inter alia*, що середня вартість за квадратний метр жилої площі у Подільському районі м. Києва складала приблизно 1,000.00 доларів США, і що поточний дизайн коридору перешкоджає її доступу до кімнати у будинку, у якому вона мешкає.

35. Суд повторює, що позбавлення власності може бути виправдане лише у тому випадку, якщо наявно, *inter alia*, що воно здійснене «у інтересах суспільства» і «відповідно до вимог, передбачених законом». Більше того, повинно бути досягнуто «справедливого балансу» між вимогами загального інтересу суспільства і вимогами захисту основних прав осіб; вимога пошуку такого справедливого балансу проходить через всю Конвенцію (див. рішення *Brumărescu*, викладене вище, п. 78).

36. Що стосується твердження Уряду, щодо того, що втручання мало на меті забезпечити належне застосування закону і щодо того, що

рішення суду, винесене в порядку нагляду, не закінчило провадження у справі, Суд зазначає, що ці аргументи аналогічні аргументам представленим Урядом відповідно до п. 1 ст. 6 Конвенції. Встановивши порушення п. 1 ст. 6 Конвенції, Суд повторює, що хоча належне застосування закону становить беззаперечний «суспільний інтерес», за обставинами цієї справи воно спрямоване на порушення основних принципів правової певності і доступу до суду (див. рішення *Трегубенко*, викладене вище, п. 54). Далі Суд нагадує, що предмет розгляду в цій справі обмежений скасуванням остаточного і обов'язкового рішення, винесеного на користь заявниці. Відповідно, повернення справи на перегляд не змінює того факту, що заявниця була позбавлена права власності на майно без відповідної компенсації. Відповідно, аргументи Уряду повинні бути відхилені.

37. Щодо твердження Уряду щодо того, що рішення Київського міського суду становить незначне втручання у право власності заявниці, Суд, без роздумів щодо вироїдної ринкової вартості оспорюваної власності, зазначає, що постійне підвищення цін на житло у центральних районах Києва навряд чи може підтримати це твердження Уряду. Більше того, значимість рішення районного суду для заявниці не обмежувалась констатацією того, що коридор був її власністю. Суд першої інстанції визнав необхідним вказати пану С. усунути зміни, які були ним зроблені у проект коридору. Таким чином, було прийняте твердження заявниці, що поточний проект перешкоджає їй у користуванні її частиною власності. Суд не знаходить підстав, щоб не погодитись з цим висновком і, відповідно, відхиляє аргументи Уряду як такі, що несумісні з фактами справи.

38. Відповідно, за цих обставин, Суд вирішує, що «справедливий баланс» було порушено і, що заявниця несла і продовжує нести особистий і непомірний тягар. Відповідно, було і продовжується порушення ст. 1 Протоколу № 1.

III. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

39. Стаття 41 Конвенції встановлює:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткову компенсацію, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливу сатисфакцію.»

A. Шкода

40. Заявниця вимагала відшкодування 2.057,00 євро матеріальної шкоди і 5.000,00 євро нематеріальної шкоди.

41. Уряд вважає, що вимога заявниці надмірна і необґрунтована.

42. Здійснюючи свою оцінку на засадах справедливості, як це вимагається ст. 41 Конвенції, Суд вважає обґрунтованим присудити заявниці загальну суму відшкодування шкоди у розмірі 3.000,00 євро.

В. Судові витрати

43. Заявниця вимагає 480 євро за роботу юриста, якого було залучено до провадження після того, як справу було комуніковано Уряду для надання зауважень.

44. Уряд не заперечував проти цієї суми.

45. Суд нагадує, що для того, щоб отримати відшкодування судових витрат згідно ст. 41, повинно бути встановлено, що вони були фактично понесені, були необхідні та розумні щодо суми (див., наприклад, *Nilsen and Johnsen v. Norway* [GC], №. 23118/93, п. 62, ECHR 1999-VIII). У цій справі Суд встановив, що вимога є обґрунтованою і виправданою. Відповідно, Суд присуджує 480 євро в цій частині.

С. Пеня

46. Суд вважає, що пеня, яка нараховуватиметься у разі несвоєчасної сплати, дорівнює граничній позичковій ставці Європейського центрального банку плюс три відсоткові пункти.

З ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОСТАЙНО

1. *Оголошує* решту заяви прийнятною;
2. *Вирішує*, що мало місце порушення п. 1 ст. 6 Конвенції через скасування остаточного рішення, винесеного на користь заявниці, шляхом його перегляду в порядку нагляду;
3. *Вирішує*, що мало місце порушення ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції;
4. *Вирішує*, що:

(а) протягом трьох місяців від дати, коли рішення стане остаточним згідно з § 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач повинна сплатити заявникові в українських гривнях за курсом на день здійснення платежу такі суми:

(i) 3.000 євро (три тисячі євро) компенсації матеріальної шкоди;

(ii) 480 (чотириста вісімдесят) євро у рахунок відшкодування судових витрат;

РІШЕННЯ У СПРАВІ «ІВАНОВА ПРОТИ УКРАЇНИ»

(iii) будь-який податок, який може підлягати сплаті із зазначених сум;

(b) після сплину вищезазначених трьох місяців і до остаточного розрахунку на названі суми нараховуватиметься пеня у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, що діятиме в період несплати, плюс три відсоткові пункти.

5. *Відхиляє* решту вимог заявниці щодо справедливої сатисфакції.

Вчинено англійською мовою і повідомлено письмово 5 липня 2005 року відповідно до пунктів 2 і 3 правила 77 Регламенту Суду.

С. ДОЛЛЕ
Секретар

ДЖ.-П. КОСТА
Голова